

เทศน์เช้า วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ เวลาบอกธรรมะเป็นนามธรรมๆ แล้วเราต้องไปหาลากสักการะกัน ลากสักการะเป็นวัตถุข้าวของ มันเป็นวัตถุ แล้วถ้านามธรรมแล้วมันก็ต้องอยู่เย็นเป็นสุข นามธรรม คำว่า “นามธรรม” เวลาเราดูหลวงตาสิ หลวงตาท่านหาโครงการช่วยชาติ ท่านหามาเพื่อสาธารณะ ท่านหามาเพื่อประโยชน์ เวลาท่านหามา เวลาท่านพูดท่านบอกว่าท่านทำให้ลูกศิษย์บอบช้ำ

คนมีปัญญาเนาะ เวลาท่านหาเงินหาทอง ท่านบอกว่าที่ท่านมาท่านมาเอาใจคน ไม่ใช่มาหาเงินหาทอง แต่ถึงคราวที่ชาติมันมีปัญหา มันก็ต้องช่วยเหลือเอื้อจางกันถ้าคนมีน้ำใจ ถ้าคนมีน้ำใจ สิ่งที่เขาหาเนาะมันก็ต้องเป็นปัจจัย มันก็ต้องเอาสิ่งนั้นมาเพื่อชาติ

ท่านบอกว่าท่านทำให้ลูกศิษย์บอบช้ำ เวลาท่านพูดเนาะ ท่านทำให้ลูกศิษย์บอบช้ำ แต่ท่านทำด้วยน้ำใจ แล้วไปเอาใจคน ใจคนหมายความว่าเราเสียสละสิ่งนั้นไป เราได้บุญกุศล

เราภูมิใจเนาะ เวลาเราบอกว่าทางที่ว่าเขาขัดขึ้นกับกฎกติกาสังคมโลกอย่างมาเลเซีย เขาบอกว่าเวลาดัมย่ำกึ่งชาติ เขาไม่เสียหายอะไรเลย เพราะเขาปิดประเทศของเขา อัตราแลกเปลี่ยนของเขา เขาคงที่ของเขา แต่ของเรานะ เราอยู่ในสังคมโลก แล้วที่ว่ามีผู้นำๆ ไปทำสัญญาไว้กับเขา ไปทำสัญญาไว้กับเขา เวลาถึงที่สุดแล้วเราก็ต้องช่วยเหลือเอื้อจางกันไง พอช่วยเหลือเอื้อจางเนาะ เขาเห็นน้ำใจไหม ว่าเวลาถึงคราววิกฤติทำไมประชาชนช่วยเหลือกันขนาดนั้น นี่พูดถึงว่าน้ำใจ

ถ้าศาสนานี้เป็นเรื่องของนามธรรมๆ เป็นเรื่องของนามธรรมจริงๆ เป็นเรื่องของนามธรรม แต่นามธรรมมันต้องมีหลักเกณฑ์ คำว่า “มีหลักเกณฑ์” คือต้องมีสติ ต้องมีสมาธิ ต้องมีปัญหา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเนาะ อนุปฺพุทฺติกา หงายภาชนะที่คว่ำอยู่ให้มันหงายขึ้นมา คนที่มีความรู้สึกลึกซึ้งเหมือนเด็กๆ มันก็ภูมิใจมันว่ามันเก่ง มันยอดมันเยี่ยม มันคว่ำไว้ มันคว่ำภาชนะหัวใจมันไว้ มันไม่รับรู้สิ่งใด มันคิดแต่ความเห็นของตัวเองถูกต้องดีงามไปทั้งหมดแหละ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่าการให้หงายภาชนะเขาขึ้นมา ให้หงายภาชนะขึ้นมา หงายภาชนะขึ้นมาเพื่อฟังธรรมๆ พอหงายขึ้นมาฟังธรรม ฟังธรรมเพื่อเหตุไฉน ว่าเวลาเราปฏิบัติธรรมต้องมีหลักมีเกณฑ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเทศน์ว่าการให้มีศรัทธามีความเชื่อ แต่เวลาคนที่เขาประพฤติปฏิบัติไปตามธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านบอก กาลามสูตร กาลามสูตรนะ ถ้าเชื่อต้องเชื่อด้วยเหตุด้วยผล ต้องเชื่อด้วยสติปัญญา ไม่ได้เชื่อด้วยความงมงาย เห็นไหม

เวลาปลุกฝั่งเขา หงายภาชนะที่กล่าวอยู่นะ คือว่าถ้าเรายังยึดมั่นตัวเราเองอยู่ว่าเราถูกต้องดีงามไปทั้งหมด ถูกต้องดีงามขนาดไหน เราก็มีความบกพร่องในตัวของเรา ไม่มีใครดีไปทั้งหมด และเลวทั้งหมด แต่ความคิดของเรา เพราะเรามีศรัทธาความเชื่อ แต่ศรัทธาความเชื่อ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่ามีความเชื่อเข้าไปศึกษาแล้ว กาลามสูตร ไม่ใช่เชื่อ ไม่ใช่เชื่อ แม้แต่ครูบาอาจารย์ของเรา ไม่ใช่เชื่อแม้แต่อนุমানเข้ากันได้ ไม่ใช่เชื่อว่ามันเป็นความพอใจของเรา ไม่ใช่เชื่อเพราะว่ามันถูกใจ ถ้าถูกใจเราไม่ใช่เชื่อ แต่ถ้าเวลาปฏิบัติไปมันไม่ใช่ถูกใจ

เวลาธรรมะนะ รสของธรรมะซึ่งรสทั้งปวง ทำไมมันถึงจนรสทั้งปวงล่ะ ถ้ามันจนรสทั้งปวง รสสิ่งใดในโลกนี้เราไม่มีสิทธิเสรีภาพที่แสวงหาใช่ไหม เราก็มีสิทธิเสรีภาพแสวงหาทั้งนั้นแหละ แล้วรสที่เราแสวงหา ทุกคนก็มีสิทธิเสรีภาพที่แสวงหามาได้ แล้วอะไรที่มันเหนื่อนั้นล่ะ รสอะไรที่มันเหนื่อนั้นล่ะ? รสของธรรมะซึ่งรสทั้งปวง

แล้วเวลาเข้าไปสัมผัส พอจิตมันลงสมาธิ พอจิตมันเริ่มสงบเข้ามา นี่ไง ถ้าจิตคนสงบนะ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของท่านเข้มงวดมาก ท่านเข้มงวดมาก ท่านให้เป็นสัปายะ สถานที่ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ให้คลุกคลีกัน ไม่ใช่ส่งเสียงดัง ไม่ใช่กระทบกระเทือนกัน ไม่ใช่ให้กระทบกระเทือนกัน เวลาเขาทำธุรกิจการค้าเขาต้องบากบั่น เขาต้องช่วยเหลือเจือจาน มันต้องมีเสียงกระทบทั้งนั้นแหละ แต่เวลาไปวัดครูบาอาจารย์ของท่านที่ท่านเป็นคุณธรรมนะ ท่านมีธรรมในหัวใจของท่านนะ

คำว่า “มีธรรมในหัวใจของท่าน” ท่านเห็นว่าสิ่งสภาวะแวดล้อมนั้นกว่าจะทำให้หัวใจของคนแต่ละคนเข้าสู่ความสงบได้ และหัวใจที่มันพัฒนา มันยกขึ้นวิปัสสนาได้ มันจะเป็นคุณมหาศาล คำว่า “คุณมหาศาล” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้พระองค์เดียว เป็นศาสดา

ของ ๓ โลกธาตุ แล้วสำนักปฏิบัติที่เขามีคุณธรรม เขาต้องการหัวใจที่ได้สัมผัสให้เป็นสันติภูมิจิโก ให้มีหัวใจในธรรมนั้น ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ท่านถึงรักษาสภาวะแวดล้อมอย่างนั้น

แต่ของเรา เราไปทางโลกใช้ใหม่ ทางโลกเราต้องมีมารยาท เราต้องมีปฏิสันถาร เราต้องมีการต้อนรับกัน แต่การต้อนรับแบบธรรม การต้อนรับแบบธรรม ความสงบสงัด ที่อยู่ของผู้ทรงศีลใช้ใหม่ เราเข้าไป เราเข้าไปด้วยความสงบระงับ นี่ที่อยู่ของผู้ทรงศีล ถ้าเราสงบระงับ เราเข้าไป ขนลุกนะ ถ้าขนลุกขึ้นมา รสของธรรมชนะรสทั้งปวง เพราะท่านมีคุณธรรมอย่างนั้น ท่านเห็นคุณค่าอย่างนั้น คนที่เห็นคุณค่าของคุณธรรมในใจนั้น ท่านถึงพยายามปรับสภาวะแวดล้อมอย่างนั้นเพื่อให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเขาได้ปฏิบัติของเขาให้เข้าสู่ธรรมอันนั้น มันมีคุณค่า มันมีเป้าหมาย เขาถึงมีวิธีการรักษา แล้วเขาถึงมีปัญญาที่สามารถทำให้เข้าใจได้ว่าอะไรหยาบ อะไรอย่างกลาง อะไรอย่างละเอียด แล้วอย่างละเอียด ละเอียดสุดขนาดไหน ถ้าเป็นนามธรรม นามธรรมเป็นแบบนี้ ไม่ใช่นามธรรมว่า สิ่งที่เป็นความรู้สึกนึกคิด ถ้าพอใจแล้วก็เป็นนามธรรมๆ

สิ่งที่เป็นนามธรรม ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากใจ เกิดจากจิตนะ ปัญญาที่เกิดจากจิตมันเป็นปัจจุบันที่เกิดเดี่ยวนั้น แต่ในปัจจุบันทางวิทยาศาสตร์ เขากำลังค้นคว้ากันว่าชีวิตนี้มาจากไหน จิตวิญญาณมันเป็นแบบใด แต่เวลาสมองคิด สมองคิด พลังงานไฟฟ้า เวลาทำงานเขาจับได้ เพราะว่าเทคโนโลยีเขาจับได้เลยว่า พลังงานมันไปอย่างไร แต่พลังงานนี้มันมาจากปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิต เวลาพลังงานมันบังคับไปที่สมอง สมองเป็นประสาท ประสาทควบคุมร่างกาย สมองควบคุมความรู้สึกนึกคิดทั้งหมด นี่มันส่งออกไป เราจะบอกว่ามันไม่เป็นปัจจุบันไง มันไม่เกิดจากจิตใจ ถ้ามันเกิดจากจิต เกิดจากพลังงานนั้น สัมมาสมาธิมันอยู่ที่พลังงานนั้น พลังงานนั้น ยกขึ้นวิปัสสนาเป็นปัจจุบันเดี่ยวนั้น ถ้าเป็นปัจจุบันเดี่ยวนั้น เห็นไหม

ที่ครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ท่านรู้ท่านเห็นของท่านอย่างนั้น แล้วสิ่งที่รู้เห็นอย่างนั้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา จะเผยแผ่ธรรมๆ จะเอาใครก่อน

ไปเอาปัญจวัคคีย์ ปัญจวัคคีย์เขาอุปัฏฐากอยู่ เขาทำสมาธิมา ๖ ปี คนที่ทำสมาธิมา ๖ ปี คนที่ทำสมถะ ทำความสงบระงับมา ๖ ปี เขาต้องมีพื้นฐานของเขา ถ้ามีพื้นฐานของเขา เวลา

เทศน์ว่าการไป เขาเข้าใจได้ไง แต่ของเรา ของเราเป็นวิทยาศาสตร์ๆ เราเป็นโลกใจ พอเราเป็นโลก เราไปฟังใจ เราก็พยายามจะเคลมให้ไปเป็นความเห็นของเราใจ แล้วพอเป็นความเห็นของเรา เวลาไปปฏิบัติ ถ้าเป็นว่างๆ ว่างๆ ก็ว่าเป็นสมาธิๆ

สมาธิยังไม่รู้จัก สมาธิยังไม่รู้จักเพราะอะไร เพราะรสของธรรมชนะซึ่งรสทั้งปวง ถ้าใครได้สมาธิ ครูบาอาจารย์องค์ไหนได้สมาธิ เขาจะไม่ค่อยคุยกับใคร เขาพยายามจะหลีกเลี่ยงของเขา เห็นไหม ถ้าพยายามหลีกเลี่ยงของเขา เขาบอกว่าคนนี่คนมีปัญหา แต่ถ้าคนคลุกคลีกัน คนคลุกคลีกันก็เป็นเรื่องโลกใจ ถ้าเรื่องโลกเป็นแบบนี้

ถ้าจะเป็นนามธรรมมันก็มีหลักเกณฑ์ ไม่ใช่ว่านามธรรมแล้วมันเลื่อนลอยไป ศาสนาไหนสอนเรื่องนามธรรม เรื่องของหัวใจ เรื่องของอารมณ์ความรู้สึกมันเลื่อนลอย เลื่อนลอยจนไม่มีขอบเขต แต่ถ้าเป็นพระพุทธศาสนานี้มีขอบเขต ศีล สมาธิ ปัญญา มโนกรรม

เวลามโนกรรม ความรู้สึกนึกคิด มโนกรรม ย้ำคิดย้ำทำแล้วมันจะมีกายกรรม วชิกรรม กายกรรม วชิกรรม เวลาทำออกไปแล้วมันเป็นอาบัติ อาบัติเพราะมีการกระทำ ผลมันเกิดอาบัติ แต่ความรู้สึกนึกคิดมันมีอาบัติไหม ความรู้สึกนึกคิดมันมีอาบัติไหม มโนกรรมมีอาบัติไหม แต่มโนกรรมมันมีกรรม เพราะกรรม การย้ำคิดย้ำทำมันเป็นจิตเป็นนิสัย ถ้าเราคิดแต่เรื่องดีๆ เราคิดแต่เรื่องสิ่งดีๆ ดีเพื่อใคร ไม่ต้องดีเพื่อคนอื่นหรือดีเพื่อใจเราแน่ละ สิ่งที่เกิดสมันคิด มันว่ามันดีของมันทุกเรื่อง ก็เกิดสมันคิด มันดีทุกอย่างเลย แล้วมันดีจริงหรือเปล่า ถ้ามันดีจริง เราจะไม่ทุกข์ยากแบบนี้ เพราะเราคิดมาได้ก็ภพก็ชาติแล้ว เราคิดมาได้ตลอดเลย แล้วความคิด เราก็ทำตามมันมาตลอด ถ้ามันดีมันดีไปแล้วละ

แต่ถ้าเป็นธรรมละ ความสงบ เวลาเป็นความสงบมันไม่เกิดปัญญา ความสงบแล้วเขาว่ามันไม่มีรสชาติ แต่เวลาจิตสงบเข้าไป รสชาตินะ หูตาพองเลยละ เวลาเข้าไป หูตาพองเลย เวลาเข้าไปมันสะเทือนมาก พอมันสะเทือนหัวใจขึ้นมาเราก็อยากได้ ความอยากได้อย่างนั้นๆ แล้วพยายามแสวงหา เห็นไหม เหมือนคนเดิน พอคนเดินงามันก็ไป คนเราอยู่กลางแควมันมีแสงมันมีเงา เราขยับ งามันก็หนีไปเรื่อย เงาก็หนีไปเรื่อย แต่ถ้าเราหยุด งามันก็ไม่ไปไหน

พุทโธๆ เราหยุด หยุดเพื่อจะไม่ให้งามันเคลื่อนไป ไม่ให้งามันหนีเราไป เราแสวงหาทางวิทยาศาสตร์ขยับไป เงาก็หนีไป เงาก็หนีไป เราก็ “ว่างๆ ว่างๆ สบาย” แต่ถ้าเรายืนอยู่ เราพุทโธๆ ถ้ามันเข้ามาๆ ละเอียดเข้ามา ถ้าเราเห็นสิ่งนี้ เราได้สัมผัสสิ่งนี้ เราสัมผัสสิ่งนี้แล้ว คนที่

ภาวนาได้จะสงวนจะรักษาลิขิตนั้น แล้วสงวนรักษาลิขิตนั้นแล้วนะ ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนา มันมี เป้าหมาย มันมีเป้าหมาย วิธีการและเป้าหมาย ถ้ามีเป้าหมายปั๊บ เราพยายามตะเกียกตะกายสู่ เป้าหมายนั้น คืองานเราเยอะ ถ้าเราจะตะเกียกตะกายสู่เป้าหมายนั้นนะ เรายังไม่ถึงเป้าหมายนั้น งานเรามหาศาลเลย งานเรายังมีอีกเยอะมากนะ แต่ถ้าเราไม่มีเป้าหมาย ก็ว่างๆ ก็อยู่กันคงที่อย่าง นั้นแหละ แล้วมันไปไหนต่อ พอไปไหนต่อ เดี่ยวออกไปทางโลกแล้ว เดี่ยวออกนอกเรื่อง

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งนามธรรม นามธรรมไม่ใช่นามธรรมแบบนั้น ถ้านามธรรม มันต้องมีมรรค มัคโคทางอันเอก ถ้ามัคโค ทางอันเอก มโนวิญญูญาเฉปิ นิพพิทุทติ มโนสมุพสุ เสปิ นิพพิทุทติ แม้แต่มนโก็เบือหน่าย ความสัมผัสก็เบือหน่าย ผลเกิดจากกความสัมผัสก็เบือ หน่าย ความเบือหน่าย แล้วเราอยากละอยากวาง แต่มันละวางไม่ได้ ละวางไม่ได้ เราถึงทำบุญ กุศลกัน ทำทานเพื่อให้จิตใจมันยอมรับเหตุรับผล รับเหตุรับผลแล้ว พอจิตใจเป็นสาธารณะ จิตใจของคนมันมีบารมีมันถึงภาวนาได้ พอภาวนาขึ้นมา มันจะมีหลักมีเกณฑ์แล้ว พอมีหลักมี เกณฑ์ขึ้นมา มันยิ่งพยายามจะรักษา ยิ่งพยายามจะรักษา แล้วเวลาปฏิบัติไปแล้วกิเลสมันยุแห่ย ใครทำสมาธิได้ก็จะคุยโม้กันเรื่องสมาธิ ใครมีปัญญาขึ้นมาเว็บหนึ่งก็สับสน มันไม่ใช่ปัญญา แท้หรือ

ปัญญาแท้มันเป็นมรรค มรรคมันคืออะไรละ

สติชอบ งานชอบ เพียรชอบ ความระลึกรชอบ ความชอบธรรมอันนั้นมันเป็นปัญญา ความชอบธรรม คนที่ชอบธรรม คนที่กำลังทำหน้าที่การงานอยู่ เห็นไหม นักวิทยาศาสตร์เขาทำ วิจัยของเขาอยู่ งานของเขา กำลังพัฒนา เขาไม่ออกนอกเรื่องหรือ นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเป็น ภาวนามยปัญญา ทางอันเอก งานของเรายังมีอยู่ เราต้องเดินทางต่อไป เราจะสงวนรักษาของเรา เพื่อจะก้าวหน้าไป มันไม่มีเวลามาคุยมาโม้อย่างนั้นหรือ ไอ้ที่มาคุยมาโม้ กิเลสทั้งนั้นแหละ กิเลสมันทำให้คุยโม้ ถ้าคำว่า “คุยโม้” มันทำให้คุยไปแล้วจะทำให้จิตมันเสื่อม ทำให้เกิดความ วิตกกังวล มันจะเกิดนิวรรณธรรม นิวรรณธรรมมันเป็นเครื่องกางกั้น

แต่ถ้าเราไม่ไปคุยโม้ ไม่เกิดนิวรรณธรรม ทางเราโล่งโล่ง เราทำของเราต่อเนื่องไปๆ เพื่อผลประโยชน์กับเราไง ถ้าใครเข้าไปสัมผัสแล้ว สิ่งสัมผัสแล้วมันจะเข้าใจ คนที่สัมผัสแล้ว มันเกิดจากภายใน

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าเวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านแสวงหาวัตถุนั้น แสวงหาวัตถุนั้นเพื่อประโยชน์กับสังคม ประโยชน์กับโลก แต่ท่านบอกว่าท่านไปเอาใจคนๆ เอาใจคน เอาหัวใจของคน แต่ถ้ามั่นเป็นทางโลก เอาหัวใจของคนเพื่อ เพราะถ้าคนเชื่อแล้วมันให้ทุกอย่าง ถ้ามั่นเชื่อแล้วมันให้ทุกอย่าง สิ่งที่เชื่อแล้ว เชื่อโดยศรัทธา ไม่ได้ใช้ปัญญาไง แต่เวลาทำ เวลาโลกเขาทำ เขาทำอย่างนั้นเขาว่าเป็นโลก ทำไมครูบาอาจารย์ของเราทำเราว่าเป็นธรรมละ

ครูบาอาจารย์ของเราที่เป็นธรรมเพราะจิตใจท่านเป็นธรรมแล้ว สิ่งที่สมบัตินะ คุณธรรมในใจ สมบัติ ธรรมะ สังฆธรรม สมบัตินั้นมันมีค่า อุตตสมบัติในใจมันมีค่ากว่าโลกธรรม กว่าสิ่งที่เป็นวัตถุทางโลกใจ แต่ถ้าคนหัวใจที่มันไม่มีคุณธรรมมันอ้างว่าเป็นนามธรรมๆ แต่มันจะแสวงหาสิ่งที่เป็นวัตถุ สิ่งที่เป็นเรื่องโลก เรื่องโลกนี้เป็นสมบัติสาธารณะ ใครทำดีคนนั้นได้บุญกุศล ใครทำชั่ว ใครทำสิ่งที่เป็นบาปเป็นกรรม เขาต้องไปใช้ผลกรรมของเขา

พูดเรื่องถึงกรรม เราจะบอกว่า เวลาใครทำกรรมเก่าๆ กรรมคือสิ่งที่มีมันให้ผลวิบากกรรมทั้งนั้น แต่ว่าเวลากรรม สัมมาทิฎฐิ สิ่งที่ดีกรรมดี กรรมดีมันสร้างคุณธรรมในหัวใจนะ กรรมดีมันสร้างเราให้เป็นคนดีนะ ฉะนั้น ถ้าเราได้ดีกรรมดี เห็นใหม่ กรรมดี มโนกรรม ความคิดของใจ มโนกรรมคือวิปัสสนาญาณ มโนกรรมคืออสาวิกขญาณ มโนกรรมอย่างนี้ สิ่งนี้เราแสวงหาสิ่งนี้ เราถึงได้มาภาวนากัน เราภาวนากันนะ ทาน สีล ภาวนา ทานเราก็ได้ทำแล้ว สีลคือความปกติของใจ ถ้าเราภาวนากันเพื่อคุณธรรมในหัวใจของเรา

ศาสนาพุทธเป็นเรื่องของนามธรรม แต่นามธรรมนั้น เราจะทำให้เป็นมัลโค ทางอันเอก มันเป็นรูปธรรม เป็นรูปธรรมที่จับต้องแล้ววิปัสสนา แล้วใช้ปัญญาของเราทำให้เป็นผลงานของเรา เวลาผ่านไปผ่านไป เห็นใหม่ เรามีรถ มีเรือจะไปสู่ที่เป้าหมาย เราต้องจอดเรือไว้ที่ท่าแล้วเราจะขึ้นฝั่ง มีรถ เราไปจอดรถไว้สถานที่จอดรถ เราจะขึ้นฝั่ง เราจะเห็นเลยว่ามัลโคที่เราแสวงหากันนี้ ที่เราพยายามทำกันนี้ สิ่งนี้ที่เราชวนชวน เห็นใหม่ มันเป็นมรรค มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ มันต้องผ่านไป มันต้องข้ามผ่านไป

แต่การข้ามผ่านไป เวลาครูบาอาจารย์เทศน์อย่างนั้น ทุกคนก็บอกว่าเราต้องข้ามผ่านไปเลยไม่เอาเลย เลยว่างเลย เลยไม่ทำอะไรเลย...มันต้องอาศัย การอาศัยต้องสงวนรักษาอย่างเต็มที่ แต่เวลามันถึงที่แล้วนะ เขาทิ้งไว้ที่ท่ารถ เขาทิ้งไว้ที่ท่าเรือ เขาจะเอาหัวใจของเขา นี่ฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ เราทำของเราเพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง